

שאלת הנושא קיץ תשפ"ב – בגרות י"ב 5 יח"ל

מתוך רצון לעודד לימוד תנ"ך המפתח חשיבת רוחב וחיבור לתכנים שנלמדו במהלך שנות הלימודים, שולבה בבחינת הבגרות החל בתשע"ד שאלת נושא. עם הזמן נוספו לשאלה הפניות למקורות על גביהן התאפשר לתלמיד לבסס את תשובתו. התלמידים היו רשאים לבסס את תשובותיהם על מקורות נוספים, אולם על פי רוב הם נצמדו למקורות שנתנו בשאלה ותארו את הנאמר בהם. בכך למעשה הוחמצה כוונתה המקורית של השאלה.

החל משנה זו נשוב ונבקש מתלמידי י"ב ברמת 5 יח"ל להתייחס בשאלה לנושא מרכזי בתנ"ך.

השאלה תדרוש התמצאות בסיסית בתנ"ך ויכולת לטעון טענה ולבסס אותה בפסוקים.

בשונה מן השנים הקודמות שאלת הנושא תהיה מצורפת כסעיף ג לשאלות בעזרא ונחמיה.

התלמיד יצטרך לבחור שאלה אחת מתוך שתי שאלות בעזרא ונחמיה ולענות עליה. כל שאלה תהיה בעלת שלושה סעיפים: סעיפים א' וב' יישארו כפי שהיו בשנים עברו (סעיפי ידע בעו"נ), וסעיף ג יהיה שאלת נושא בדומה לדוגמא המצורפת ללא הפנייה למקורות.

סך הנקודות שניתן יהיה לצבור על סעיף ג- סעיף שאלת הנושא - יהיה 8 נק'.

בתשובתו יידרש התלמיד לכתובה של חיבור קצר ומשום כך ראוי לכוון את התלמידים לשלושה חלקים בתשובה:

1. משפט פתיחה שמציג את הנושא

2. החלק המרכזי של החיבור, בו יתייחס התלמיד לנושא הנשאל תוך ביסוס דבריו על מקור בתנ"ך.

3. משפט סיכום

למרות האמור לעיל נדגיש תלמיד שיתנסח באופן בהיר וראוי (לדוג' יציין בנקודות את הנדרש) יקבל את מלוא הנקודות.

מצורפות דוגמאות לשתי שאלות ותשובות לדוגמא (לסעיף ג בלבד. תשובות לסעיפי א-ב מצויות בתשובונים שבאתר)

דוגמא לסעיף ג המצורף לשאלה בעזרא:

1. עזרא פרק ז (סעיפי א' וב' מתוך בגרות קיץ תשפ"א)

א. עפ"י פסוקים א-יא מהו התפקיד של עזרא?

(2) עפ"י מה שלמדת, ציין שתי סמכויות שארתחשסתא מעניק לעזרא.

ב. עיין בפסוקים ז-י.

(1) ציין את שם החודש העברי שבו יצא עזרא מבבל ואת שם החודש העברי שבו הגיע לארץ ישראל.

(2) הסבר את הסמליות במועד יציאתו של עזרא מבבל ואת הסמליות במועד הגעתו.

ג. יציאת מצרים מוזכרת בתנ"ך פעמים רבות בהקשרים שונים.

כתוב חיבור קצר (בן 5-10 שורות) שיעסוק במשמעות של יציאת מצרים וחשיבותה לדורות הבאים.

על החיבור לכלול שתי דוגמאות לאזכור יציאת מצרים (שאינן מתוך האירוע עצמו בשמות פרקים א-טו) בספרי

תנ"ך שונים. בכל אחת מן הדוגמאות ציין:

1. היכן ובאיזה הקשר הוזכרה יציאת מצרים (יש לציין ספר ופרק).

2. מה ניתן ללמוד מתוך אזכור זה על משמעות יציאת מצרים וחשיבותה לדורות הבאים?

דוגמא לתשובה לסעיף ג – שאלת נושא:

יציאת מצרים מוזכרת בתנ"ך בהקשרים רבים.

במתן תורה, בספר שמות פרק כ' (או בספר דברים פרק ה'), מוזכרת יציאת מצרים כבר בדיבר הראשון

"אֲנִי ה' אֱלֹהֶיךָ אֲנִשְׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם"

העובדה שבמצוות האמונה בעשרת הדברות מציג הקב"ה את עצמו כמי שהוציא את עם ישראל ממצרים מלמדת שיציאת מצרים היא הבסיס לאמונה שלנו בקב"ה. במצרים התגלה הקב"ה לעם ישראל ולעולם במלוא כוחו, ובכך ניתן ביטוי במציאות להשגחתו על העולם ולבחירתו בעם ישראל כעמו.

גם במצוות העניקה לעבד ביציאתו לחופשי המוזכרת בדברים פרק ט"ו מובא הנימוק למצווה:

"וְזָכַרְתָּ כִּי עֶבֶד הָיִיתָ בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם לְיְהוָה ה' אֱלֹהֶיךָ..."

העבדות במצרים והיציאה ממנה אמורות לגרום לנו הזדהות עם החלשים, לגלות דאגה למצבם ולפעול למענם. בכך מהווה יציאת מצרים בסיס למצוות בין אדם לחברו.

לסיכום, ניתן לראות שיציאת מצרים מהווה יסוד מרכזי באמונה בקב"ה ובקיום מצוות בין אדם לחברו.

מקורות נוספים שניתן לקבל:

מצוות השבת כזכר ליציאת מצרים בדברים פרק ה.

מצוות ציצית בבמדבר פרק ט"ו

המצווה לאהוב את הגר בויקרא פרק י"ט

מקרא ביכורים בדברים פרק כ"ו

בדברי גדעון למלאך בשופטים פרק ו'

ועוד

דוגמא לסעיף ג המצורף לשאלה בנחמיה:

2. נחמיה פרקים א-ב (סעיפי א' וב' מתוך בגרות קיץ תשע"ח)

א. תפילתו של נחמיה.

עיין בפרק א פסוקים ה-יא.

(1) מה גרם לנחמיה להתפלל?

(2) נחמיה התפלל פעמים רבות בתקופה שבה הנהיג את העם.

- הבא דוגמא נוספת לאירוע שנחמיה התפלל בו, וכתוב את הרקע לתפילה זו.

- לדעתך, מה ניתן ללמוד על נחמיה מריבוי התפילות שלו?

ב. חוכמתו המדינית של נחמיה.

(1) עיין בפרק ב' פסוקים א-ח.

כיצד באה לידי ביטוי חוכמתו המדינית של נחמיה בשיחתו עם המלך? הבא שתי דוגמאות

(2) הבא דוגמא לפעולה אחרת שבה באה לידי ביטוי חוכמתו המדינית של נחמיה.

ג. בספר התנ"ך מוזכרות תפילות רבות שבהן פונה דמות לקב"ה בבקשת עזרה.

כתוב חיבור קצר (בן 5-10 שורות) ובו התייחסות לתפילה כפי שבאה לידי ביטוי בסיפורי התנ"ך.

הבא שתי דוגמאות בהן המתפלל מבקש עזרה מהקב"ה.

ציין בכל אחת מן הדוגמאות:

1. מי המתפלל ומה בקשתו (יש לציין מקור- ספר ופרק)
2. הסבר ביחס לאחת מן הדוגמאות מה ניתן ללמוד מן התפילה על הדרך בה יש לפנות לקב"ה בבקשת עזרה.

דוגמא לתשובה לסעיף ג – שאלת נושא:

בספר התנ"ך מוזכרות תפילות רבות שבהן פונה דמות לקב"ה בבקשת עזרה.
בספר שמואל א' פרק א פונה חנה לקב"ה בבקשה שייתן לה בן. לבקשה לבן היא מוסיפה נדר שאם הקב"ה יענה לתפילתה היא תקדיש את הילד לה':

" וַתֹּדַר לַיהוָה וַתֹּאמֶר....אִם רָאָה תִרְאֶה.....וְנִתְּנָה לְאַמְתֶּךָ זָרַע אֲנָשִׁים וְנִתְּנָיו לַיהוָה כְּלִימֵי חַיִּים "

ניתן ללמוד מחנה, שכאשר אדם פונה בעת מצוקה לקב"ה עליו לתת את הדעת לתמורה אותה הוא מוכן לתת במידה ובקשתו תתמלא.

(אפשרות נוספת ביחס לתפילת חנה: "וְחִנָּה - הִיא מְדַבֶּרֶת עַל לִבָּהּ, רַק שְׁפָתֶיהָ נִעוּת וְקוֹלָהּ לֹא יִשְׁמָע" חז"ל למדו מחנה מהי הדרך הנכונה להתפלל. יש לכוון את הלב, לבטא את המילים בשפתיים אך אין להשמיע אותם בקול) תפילה נוספת בתנ"ך היא תפילתו של חזקיהו בעקבות המצור של סנחריב במלכים ב' פרק י"ט.
חזקיהו פותח את תפילתו בשבח לקב"ה ורק לאחר מכן מבקש את ההצלה.

וַיִּתְפַּלֵּל חִזְקִיָּהוּ.....וַיֹּאמֶר.... אֲתָהּ-הִוא הָאֱלֹהִים לְבִדְךָ לְכֹל מַמְלָכוֹת הָאָרֶץ אַתָּה עֹשִׂיתָ אֶת-הַשָּׁמַיִם וְאֶת-הָאָרֶץ....הִטָּה ה' אֶזְרָךְ וַיִּשְׁמָע ..

ניתן ללמוד מכך שפניה ראויה לקב"ה פותחת בשבח ואח"כ באה הבקשה (כפי שתוקן בתפילת שמונה עשרה) לסיכום, כאשר אדם פונה לקב"ה בבקשה עליו לחשוב היטב מה הוא רוצה לכלול בבקשה זו. בדוגמאות שראינו נכללו בנוסף לבקשה גם תמורה או דברי שבח המלמדים שהמבקש מבין שיש לנהוג בענווה כאשר פונים לקב"ה בבקשה.

דוגמאות לתפילות נוספות:

תפילת משה אחרי חטא העגל – שמות פרק ל"ב

תפילת משה להכנס לארץ – דברים פרק ג

תפילת שמשון לאחר המלחמה בפלשתים – שופטים טו

תפילת אליהו במעמד הר הכרמל - מלכים א' פרק י"ח

תפילת יונה במעי הדגה – יונה פרק ב'

תפילות של דוד בספר תהלים (על התלמיד לציין תפילה מסוימת ואת הפרק שלה)

מחווה ניקוד:

זיהוי המקור, הקשר ומשמעות - 3.5 נק'

זיהוי המקור, הקשר ומשמעות - 3.5 נק'

חיבור או ניסוח ראוי – 1 נק'